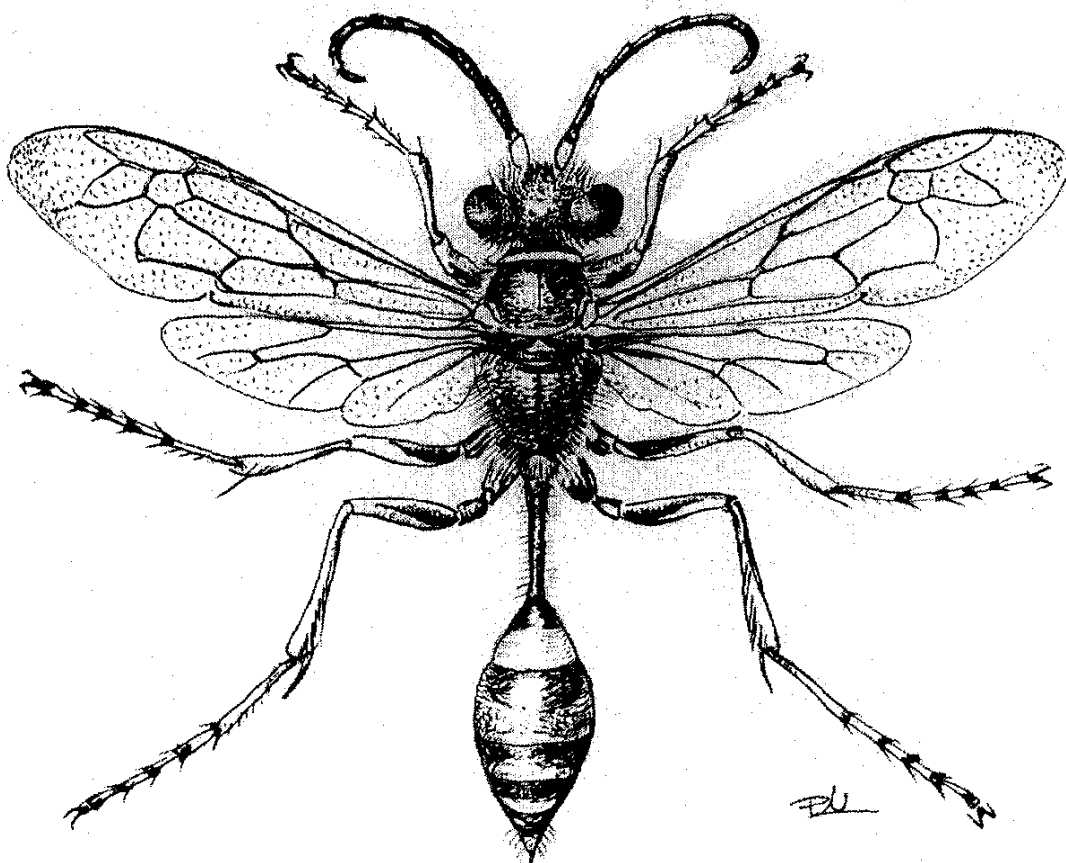

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság Tájékoztatója, 30. szám, 2001. április

Tartalom

Magyar faunára új faj: a barnalábú lopódarázs
Ismerjük meg a Kárpát-medence hangyafaunáját
Társasági élet – Gyűjtőutak, expedíciók –
Szakirodalmi figyelő – Fórum –
Különfélék – Rovarász csemege

Rovarász Híradó
A Magyar Rovartani Társaság
nevezéves tájékoztatója, kézirat gyanánt

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

Szerkesztőbizottság: Bálint Zsolt (BZs), Jenser Gábor (JG), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD) és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:
Magyar Természettudományi Múzeum,
Állattár, 1088, Budapest, Baross utca 13.
Telefon: 267-7100.
drótposta: balint@zoo.zoo.nhmus.hu

Magyar Rovartani Társaság
1088 Budapest, Baross utca 13.
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovaran ismeretek terjesztése.

Tisztikar (2001)
Elnök: dr. Jenser Gábor
I. alelnök: dr. Kozár Ferenc
II. alelnök: dr. Merkl Ottó
Titkár: Szalóki Dezső

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekjén a Szent István Egyetem Kertészettudományi Kara „A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménési út 44), délután 4 órakor.

Címoldal

Magyar faunára új Hymenoptera:
a barnalábú lopódarász
(*Sceliphron curvatum*) hímje,
Pál János rajza

Lásd Józán Zsolt és társainak közleményét a 3. oldalon.

A SZERKESZTŐ ASZTALÁRÓL

Kedves Tagtársak, kezükben tartják a Rovarász Híradó 30. számát. Ez a XXI. évszázad, és egyben a harmadik évezred első Rovarász Híradója is. Nem mintha ennek jelentősége volna, de a Szerkesztők többnyire elsűtik ezt a banalitást. Tehát én is megteszem.

Az viszont nem mindegy, hogy ez a 13. szám, aminek szerkesztésében részt veszek. S mivel a kabala nagy híve vagyok, némi szorongással nézek a megjelenését követő napokra. Vajon ki sértődik meg, ki olvas ki rossz szándékot a sorok mögül, vagy netán – horribile dictu – rágalomként vesz magára egy vagy két mondatot? Aztán jön a kipellengérezés, az újfal mutogatás. Én meg nem értem, mi is történik. De azért mindenkitől bocsánatot kértem, és teszem ezúttal újra, hangsúlyozva: megbántani senkit nem akartam és nem is szeretnék. Ami vezérel: a teremtett világ általam szeretett és jól ismeri kis darabkája – jelen esetben a lepkék – iránt érzett és tudatosan vállalt felelősség. És ennek, ha lelkiismeretem úgy kívánja, újból és újból hangot adok. Mert nem szeretnék kifesztítve, türe tűzve látni frissen fogott ócsai Coenonympha oedippus vagy nagyítényi Chondrosoma fiduciaria példányokat.

Mint láthatják, kicsi formai újításokkal lépek a Tagság elé. Remélem híven tükrözi szándékomat: a Rovarász Híradó így még több örömet okoz. Tervem, hogy minden szám címlapján egy-egy olyan izeltlábút ábrázolunk, aminek magyar vonatkozása van: lehet az faunára új faj (mint jelen esetben), lehet védett ritkaság (pl. ócsai C. oedippus) vagy éppen valahonnan a Himalájából egy noctuida, amit Ronkay László kollégám épp a minap irt le a tudomány számára. Olvashatnak két cikket is. Ezek tördelésükben jól elkülönülnek a többi anyagtól. Várom a hasonló jellegű írásokat a következő számokhoz. A kéthasábos rész a Rovarász Híradó „hagyománya” szerint szerkesztetett. A Társaság életéről számol be titkárunk. Büszkék lehetünk díjazottjainkra is, különösen Dr. Gozmány Lászlóra, aki magas tudományos kitüntetésben részesült. Megint gazdag a Fórum rovat. Kérem, megértéssel és higgadsággal olvassák a hozzászólásokat. Minthogy a megújított természetvédelmi törvényt még nem fogadta el az Országgyűlés, előző számban tett ígéretemmel ellentétben, nem tudjuk leközoíteni a védett fajok listáját. De amint a törvény jogerőre emelkedik, megteesszük.

És itt a tavasz. Már előjöttek az áttelelő fajok. Vagy tán el se bújtak a szokatlanul enyhe tél alatt? Mindegy. Megjelenésük így is-úgy is megdobogtatja az entomológus szívét, mert tudja: ez az új évad, és várja a suhogó tölgyes, a ringatózó árvalányhajás rét.

Bálint Zsolt

Magyar faunára új faj: a barnalábú lopódarázs

Józan Zsolt, Móczár László és Sípos Bánk Botond

Faunára új fajok megjelenése Magyarországon nem ritka jelenség. Az elmúlt század 30-as éveinek közepén nagy port vert fel Homonnay Nándor muzeológus bejelentése a balkáni gerle (*Streptopelia d. decaocto*) hazánkba történt benyomulásáról. Azóta is sokan fedeztek fel hazánk faunájára nézve új, eddig ismeretlen fajokat. 1955-ben a mecseki Misina-tető déli meredek lejtőjén sikerült felfedezni egy pontomediterrán pókölődarázs faj új genusát és faját, a *Poecilagenia rubricans* Lepeletier-t. Erdős József is sok, pár milliméteres fémfürkész leírásával gyarapította hazánk faunáját. Legutóbb, a Magyar Rovartani Társaság decemberi ülésén, Nagy Barnabás mutatott be egy új szöcskefajt. De a rovarok méretében szokatlanul nagy, két centiméteres darázs felfedezéséről talán mégsem felesleges megemlékezni.

Józan Zsolt a Dunántúl déli részén, Mernyén, 1995 nyarán, lakásuk lépcsőházának ablakán, egy ismeretlen lopódarazsat pillantott meg. Meglepődése csak fokozódott, mert az első pillantásra látszott, hogy teljesen más, mint a régóta ismert gyakori lopódarázs (*Sceliphron destillatorium*). A felfedezés örömről a következőképpen számol be: „A Dráva menti Örtilosnál sikerült az ismeretlen fajt megfognom. Beletelt néhány hónap, mire sikerült meghatározni. Kiderült, hogy ez a *Sceliphron curvatum*, amit Ausztriában már jó egy évtizede megtaláltak. A következő években sikerült vele találkoznom a Dráva-völgyében, Mecsekben, Külső-Somogyban, Kelet-Zalában, Zselicben, végül a Balaton-felvidéken. Előfordulási adatainál azonban sokkal érdekesebb az ivadékbölcső építése. Amíg ugyanis a gyakori lopódarázs ivadékbölcsőit a rendelkezésre álló helynek megfelelően, ötös, hatos, kilences, vagy nagyobb csoportokban, tehát egyetlen tömbben építi össze, sőt a bölcsők befejezése után a külső felületet újabb réteggel is megerősíti, védi az élősködők behatolása ellen, addig a *Sceliphron curvatum* néhány centiméter széles rések után kutat és abban helyezi el egymás mellé több sorban a különálló, hosszúkás, hordó alakú sárbölcsőit. A darázs lakásunk ablakrésében, sőt az egyik szoba faldíszének hátulsó oldalán is készí-

tett bölcsoket. Ivadéka számára bénított pókokat halmoz fel. Így a darázs életmódjának megfelelően a falusi és a városi környezetben egyaránt jól érzi magát, ami lehetővé teszi robbanásszerű terjeszkedését Közép-Európában.” 2000 nyarán Sípos Bánk Botond ajándékozta meg a Magyar Természettudományi Múzeum Hymenoptera gyűjteményét 3 nőstény és 2 hím Foktón gyűjtött *Sceliphron curvatum* példánnyal. Élményeiről így ír: „1997 augusztus 28-án az eddig nem látott, és a gyakori lódarázsra emlékeztető, feltűnően nagy termetű darazsat a Duna-parton pillantottam meg, amint a fürdés után a lábamon maradt vízcseppből ivott. Háló hiányában tenyeremmel óvatosan rácsapva fogtam meg. Szerencsémre hím volt, így nem tudott megszúrní. A magyar nyelvű Állathatározóban nem találtam a nevét, Józán Zsolt volt szíves megmondani. A következő évben a folyóparti homokfalak előtt, majd Foktón a kertünkben láttam meg több példányát, ahol az őszibarack és a hárs levelein a levéltetvek által kibocsájtott mézharmatot fogyasztották. Az augusztusi hőségben lelocsolt betonjárdára is letelepedtek, hogy szomjukat csillapítsák. Azt tapasztaltam, hogy amíg a fekete színű gyakori lopódarázs csak május végén szokott megjelenni, addig ez a faj 2000 tavaszán már május közepén repült. Az egyik nyári napon a darázs lábai között nedves sárgombóccal repült az iskola egyik vakolatlan falának irányába. Ott azonban, a két téglá közötti résben rövidesen eltűnt, és onnan csak a jellegzetes zünnnyögő hangja hallatszott. Nyilvánvalóan ivadékbölcsoöt készített. Mivel az iskola falát nem bonthattam meg, megnyugtató az észlelés, hogy a *Sceliphron curvatum* hazánkban valóban megtelepedett, és nem csak néhány lepkéhez hasonlóan, alkalmi vándor.” 2000 augusztusában a Zamárdifelső kis nyaralójának verandáján engem [Móczár Lászlót – a szerk.] is meglepett, amint egy előttem ismeretlen, a lopódarázsakra emlékeztető alakú, de más színű darázs repdesett. Bezárva az ajtót a darázs az ablak üvegein kereste a kiutat. Egy üvegpozárral és papírlappal körülzárva vittem ki a kertbe, hogy a ritka zsákmányt a családnak megmutassam. A darázs ügyesebb volt, a felfedezés örömeiben, mozgásom közben az üveg alól kisurrant. Reménytelen helyzetemben már-már megfeledkeztem a különös látogatóról. A kutatók útitársa gyakran a balsiker. Másnap délután azonban egy hasonló kinézésű darázs ismét beköszöntött a verandára. Most azonban az ismeretlent már óvatosan elfogtam, s megőriztem a múzeum számára. Ami ezután következett, szinte hihetetlen. A

következő napokban újra berepült egy hasonló titokzatos vendég. A nagy melegben ez is kedvező fészkelőhelyet keresett? Ám ez is örökös otthonaként a tudományos gyűjtemény üvegje mögé került. A következő napokban láttam még egy példányt, de nem bántottam őket: éljenek tovább.

Az irodalom szerint a barnalábú lopódarázs (*Sceliphron curvatum*) elterjedése Kazaksztán, Pakisztán, Nepál és India. A dunántúliak valószínűleg az Ausztriába behurcolt kaparódarázs leszármazottai. Megtelepedésére az említett begyűjtött példányok már fontos bizonyítékok. Ausztriából vagy a Balkán felől kerültek hozzánk, esetleg a fenti távoli elterjedési területek között is élnek, vagy valamikor élhettek népeiségei, de az utóbbiakról nincs adatunk. A nőstény 17–20, a hím 13–16 mm hosszú. Alakja a közismert lopódarázséhoz hasonló, feje, tora nagyrészt fekete, sárga foltok tarkítják, potroh szelvényeit enyhén vöröses árnyalatú sárgásbarna szalagok szegélyezik, a lábak színe hasonló, feltűnően hosszú és potrohnyele fekete. Ha rovarvilágunk e szép új tagjával találkozunk ne gyűjtsük be, védjük a természetet! □□□

Ismerjük meg a Kárpát-medence hangyafaunáját

Gallé László

Az elmúlt néhány évben öröndetesen gyarapodott a hangyászok száma hazánkban. A hosszú évtizedekig csak két fővel és egy-egy egyetemista időleges munkájával képviselt szakma iránti érdeklődés megnőtt. Nem árt némi mustrát tartanunk a fiatalabb generáción. Ma már a szakma magyar *doyen*-jének számító Andrásfalvy András mellett a jószerű *naturalist* Tartally András nőtt fel igazi hangyásszá, aki jelenleg a mestere által leírt, invazív *Lasius neglectus*-t tanulmányozza lelkesen. A Szegedi Tudományegyetemen kialakult csoport mind a taxonómia és faunisztika, mind pedig az ökológia és szociobiológia területén munkálkodik: a taxonómus Csösz Sándor a *Myrmica* nem után most a *Tetramorium* és *Leptothorax* hazai fajainak revízióján dolgozik, Martha Alvarado délföldi erdők hangyáinak közösségi ökológiájából védte doktori értekezé-

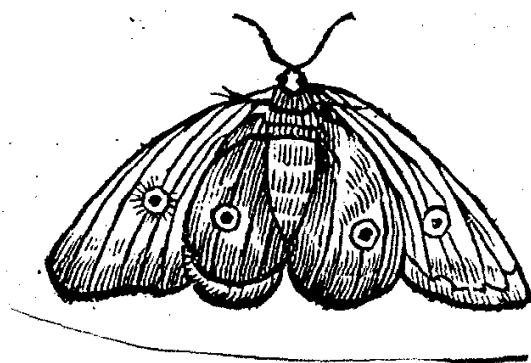
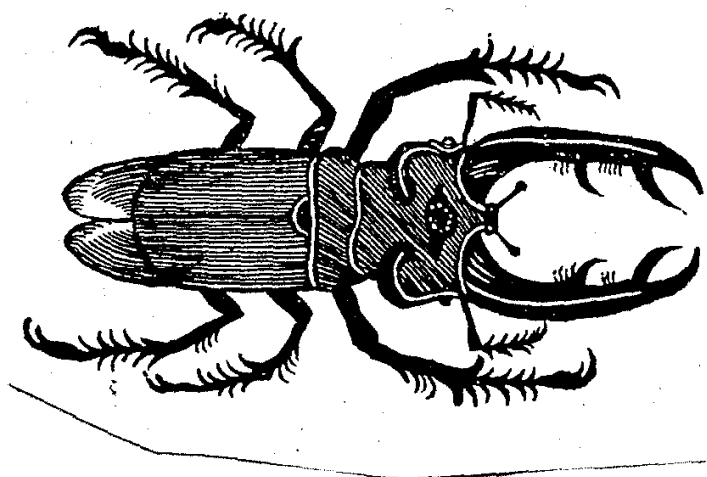
sét, munkáját mini-erdőfoltok tanulmányozásával Kecskés Tamara hallgató folytatja. Az ugyancsak izolátumok, mégpedig főleg gyepfoltok, pl. kunsághalmok problémáiból doktori értekezését készíti a jelenleg már a Kiskunsági Nemzeti Parkban dolgozó Kovács Éva, aki a hangyák monitorozásáért is sokat tesz. Nagyon izgalmas témát feszeget Varga Szilvi hallgató: az egyedi viselkedési különbségek szerepét vizsgálja a hangyák interspecifikus agresszivitásában. Bár a szegedi doktorandusz és kolozsvári tanársegéd Markó Bálint, Kiss Klári és Jónás Béla erdélyi hallgatóival együtt művelt témái közösségi ökológiai (erdei és lápi hangyaközösségek) és szociobiológiai (többfészkes hangyakolóniák szerveződése) jellegűek, nem marad érzéketlen a faunisztika iránt sem: számos fontos adattal, új fajjal gazdagította Erdély hangyáinak ismeretét. Eddig a fenti iskoláktól némileg függetlenül dolgozott a Barcsan tanító és nagyon lelkes Fenyősiné Hartner Anna, aki kandidátusi értekezését az erdei vöröshangyákból írta és védte meg. Ha idevesszük a hangyák kártételeit imponáló kitartással kutató szekszárdi Vörös Géza barátunkat és a szegedi indíttatású, de már Gödöllőn, egyetemen oktató, ott más témát művelő, de szíve szerint hangyász Fábrián Miklóst is, a lista majdnem teljes.

Ami egy-két embernek szinte reménytelen vállalkozás lett volna, tucatnyi hangyással már jobban megoldható feladat: szélesebb Hazánk, a Kárpát-medence hangyafaunájának feltárása. A ma már inkább klasszikusnak számító Somfai-féle kulcs óta csak egy 1998-ban megjelent *check-list* foglalkozik átfogóan a térség hangyaival. Sajnos a kizárólag múzeumi gyűjteményekre alapozott munka nem kielégítő, hiszen a határozásokhoz is, de a revíziókhoz még inkább, azonos kolóniából származó egyedsorozatok szükségesek. Ezért született az elhatározás: szervezzünk expedíciókat, hiszen 6–8 hangyász viszonylag rövid idő alatt is eredményesen képes átvizsgálni egy-egy területet. A expedíciók előfutárai voltak az erdélyi táborok, a még ökológiai célzatú Maros menti kutatóutak, melyek igen érdekes és gazdag faunisztikai eredményeket is hoztak pl. a vaslábi lápról, ott külön csemege a kb. egy négyzetkilométer kiterjedésű *Formica exsecta* szuperkolónia, hová többször is visszatértünk. Az első igazi hangyásztalálkozó színhelye Sztána volt, 2000 tavaszán. A Kós Károly építette és a híres Varjúvár tőszomszédságában levő ház kényelmét, a riszegvirágokkal (henye boroszlán) és orchideákkal borított Sztánai-völgy festői szépségét él-

vezve nem mindennapi faunisztikai eredménnyel zárult az út: a kimutatott mintegy félszáz faj meghaladja a teljes erdélyi fauna felét (és a romániaiét is).

Azóta egyre több helyen tűnik fel a gyalogsági ásókkal és műanyag pincértálcákkal (ezeken válogatjuk terepen a fészkekből származó mintákat) felszerelt hangyászok csapata, Pécskától, Bezdintől a Szigetközig, Fertőig, Hanságig és Őrségig. A változatos élőhelyekben gazdag Fertő–Hanság NP hangyászata ugyancsak szép eredményt hozott: mintegy 10-12 hazánkra új vagy csak egy-két helyről ismert faj, és a begyűjtött teljes anyag fajszáma a csonka-magyarországi fauna mintegy hatvan százaléka!

Persze az egyéni gyűjtőutak is folytatódnak és eddigi munkálkodásunkkal máris elértük, hogy a magyar hangyafauna felküzdötte magát a közepesen ismert rovarcsoportok közé. Nyomasztó adósságot törleszt ezzel a hangyász *team*, az adatok Formicoidea adatbázisba rendezése sokat segíthet monitorozóknak, későbbi műrmekológusoknak egyaránt. Öröm látni, hogy a divatosabb ökológiai-etológiai témák mellett a taxonómia és a faunisztika is sok fiatalt vonz. És ha az erdélyi kooperációban folyó munka csak annyi eredményt hozott volna, mint Rösler elfelejtett fajainak, a *Tetramorium hungaricum*-nak, a *T. striatis*-nak és a *Lasius transsylvanicus*-nak az újra felfedezése és részben rehabilitációja Markó Bálint és Csősz Sanyi által, máris érdemes volt elkezdeni az összehangolt kutatásokat. □□□

TÁRSASÁGI ÉLET

Közgyűlés

A Magyar Rovartani Társaság 2001. január 19-én tartotta évi rendes Közgyűlését. Mivel a január 12-ére meghirdetett Közgyűlés határozatképtelennek bizonyult, ez már a résztvevők számától függetlenül határozatképes volt.

A közgyűlést dr. Jenser Gábor nyitotta meg.

Első napirendi pont: a tisztikari beszámoló ismertetése. A titkári beszámolót Szalóki Dezső, a szerkesztői beszámolót dr. Mahunka Sándor, az ellenőri jelentést Simonyi Sándor olvasta fel. A jelentéseket a jelenlevők egyhangúlag elfogadták.

Második napirendi pont: a Frivaldszky Imre emléklapok átadása.

Csiby Mihály és dr. Hreblay Márton ezüst, Hangay György és dr. Szél Győző bronz fokozatot kapott. Az emléklapokat dr. Jenser Gábor adta át Csiby Mihálynak, dr. Szél Győzőnek, és dr. Hreblay Márton özvegyének. Hangay György nem volt jelen. Szalóki Dezső felolvasta a díjazottak méltatását.

Harmadik napirendi pont: a lejárt mandátumú választmányi tagok választása.

A szavazást a Szavazatszedő Bizottság – Szabóky Csaba, dr. Martinovich Valér, dr. Haltrich Attila bonyolította le.

Negyedik napirendi pont: indítványok.

- Dr. Szél Győző ismertette az MTA Ökológiai és Botanikai Kutató Intézetének (Vácrátót) a MRT-hoz intézett ajánlatát, hogy amennyiben a társaság tagjai adatokat szolgáltatnak a Habitat Directiva programhoz, a társaság pénzhez juthatna.
- Dr. Jenser Gábor indítványozta a Rovarasz Híradónak esetleges bejegyeztetését.

Ötödik napirendi pont: a választás eredményének ismertetése.

A szünetben a szavazólapokat a Szavazatszedő Bizottság (dr. Haltrich Attila, dr. Mészáros Zoltán és Szabóky Csaba) értékelte. A leadott 48 szavazólap érvényes volt. Ezek alapján a Közgyűlés Rozner Istvánt (45), dr. Ronkay Lászlót (44), Székely Kálmánt (41), Hegyessy Gábort (33) és dr. Sziráky Györgyöt (28) 2004-ig a Választmány tagjai közé választotta. Szavazatot kapott még: dr. Ábrahám Levente (25) és Szeőke Kálmán (24).

Jelenlevők összesen: 60 fő

Érvényes szavazatok száma: 48

Szünet

Hatodik napirendi pont: Dr. Víg Károly "Csipetnyi Brazília – beszámoló a XXI. Rovartani Világkongresszusról" c. diapositívus beszámolója.

A MAGYAR ROVARTANI TÁRSASÁG VEZETŐSÉGE 2001-BEN

Elnök: Dr. Jenser Gábor

I. Alelnök: Dr. Kozár Ferenc

II. Alelnök: Dr. Merkl Ottó

Titkár: Szalóki Dezső

Szerkesztő: Dr. Mahunka Sándor

Pénztáros: Rozner Istvánné

Ellenőr: Simonyi Sándor

Jegyző: Dr. Haltrich Attila

Számvizsgáló Bizottság: Dr. Balázs Klára, Dr. Csóka György és Gaskó Kálmán

Választmányi tagok:

2002-ig: Dr. Mészáros Zoltán, Dr. Papp Jenő, Podlussány Attila, Szabóky Csaba és Dr. Szócs Gábor

2003-ig: Dr. Markó Viktor, Dr. Martinovich Valér,

Orosz András, Retezár Imre és Dr. Szél Győző

2004-ig: Hegyessy Gábor, Dr. Ronkay László, Rozner István, Székely Kálmán és Dr. Sziráky György

Örökös tagok: Dr. Bognár Sándor, Dr. Gozmány László, Dr. Jermy Tibor, Dr. Móczár László és Dr. Nagy Barnabás, Dr. Papp László és Dr. Sáringer Gyula

(SzD)

Az MRT kitüntetettjei

Dr. Gozmány László

A Magyar Természettudományi Múzeum lepkegyűjteményének nyugdíjas vezetőjét a floridai Gainesville székhelyű „The Association of Tropical Lepidoptera” a Microlepidopterákon kifejtett jelentős munkásságáért a 2000. évi „Jacob Hübner Award”-dal tüntette ki.

Sár József és Dudás György

A Környezetvédelmi Minisztérium 2000-ik évre kiírt „Nem védett területek természeti értékeinek feltárása, védelme” megnevezésű pályázatán tagtársaink „Kétújfalu (Baranya megye) bogárfaunája (Coleoptera)” című dolgozata zoológia kategóriában különdíjat nyert.

(BZs)

GYŰJTŐÚTAK, EXPEDÍCIÓK

Magyar Entomológiai Expedíció Ausztráliában

Az elmúlt év november 15. és december 10. között megvalósult egy hosszú rovargyűjtő expedíció Ausztráliába, amelynek résztvevői Hangay György, Podlussány Attila és Rozner István, valamint a fotósunk Rozner Antal voltak. Az út során kiemelt szerepet játszottak a Coricudgy hegységben és a Forgách-féle farmon, Cassilisban, és a Kék-hegységben, Kookaburrán, New South Walesben végzett gyűjtések. Ezekon a helyeken talajcsapdáztunk is. A csapdákat utunk végén ismételtelen felkerestünk, hogy kiüríthessük őket. A fent említett helyekről észak felé indulva átszeltük Queensland államot, majd elérve az Északi Területet (Northern Territory), ahol Darwin városától délre 40 km-re, az Adelaide-folyó környékén volt utunk legészakibb állomása immár trópusi területen. Négy napot töltöttük a Bunday-hegy környékén, ebből egy napot szántunk a természeti szépségekben bővelkedő Litchfield Nemzeti Park meglátogatására.

Az expedíció második szakaszában északról délre átszeltük az ausztrál kontinenst a Stuart Highway főközlekedési úton. Csekély kitéréssel meglátogattuk Ausztrália egyik nevezetességét az Ayers Rock-ot (Uluru), a sivatagban kiemelkedő vörös monolit sziklát és a tőle 42 km-re ugyancsak látványos Olgákat. Mivel ez is Nemzeti Park, így csak a parkhatáron kívül tudtunk gyűjteni. Elérve Dél-Ausztrália határát közel egy hétig gyűjtöttünk a déli kontinens legsivatagosabb vidékén, majd ismét Új Dél Wales következett. Itt ért el bennünket egy komoly esőfront, amely a tervezett idő előtt két nappal hazazavart Sydneybe.

Mint fentebb említettem, Coricudgy és Cassilis ismételt meglátogatása következett némi pihenő után, ahol gyűjtöttünk és csapdát üritettünk. A rendelkezésünkre álló három hétben a Sydney környéki erdőkben és hegyekben gyűjtöttünk jó eredménnyel.

Összefoglalva: megtettünk 12 ezer kilométert, gyűjtöttünk több százezer rovarfaj fénycsapdával, talajcsapdával, fűhálózással, rostálással, kopogtatással és egyeléssel. A gyűjtött anyagból a feldolgozás után több tudományra nézve új faj várható, főként a kevésbé kutatott rovarcsoportoknál (pl. Staphylinidae). Körülbelül egy évet vesz igénybe a gyűjtött anyag szétválogatása és preparálása, ami után az érdemi feldolgozás következhet.

(RI)

Simontornyan gyűjtöttünk

2001. február 6-án gyűjtőkirándulást tettünk, Pillich Ferenc 1901-ben kimutatta tölgy-zuzmó-bogár (*Xerasia meschniggi* Reitter, 1905) újbóli felfedezése végett.

Átválogatva több vászonzsáknyi mohás-zuzmós kergét, melyet öreg tölgyfákról kapartunk le, nem került elő a keresett bogárfaj...

Simontornyan látogatást tettünk Pillich Ferenc gyógyszerész-entomológus örökösénél, Sándor Pál magángyógyszerésznél, kinek szíves vendéglátását élveztük. Megtekintettük Pillich Ferenc emléktábláját, majd kitűnő kakaspörköltre, jó helyi borkóstolásra voltunk hivatalosak Völgyi Sándor természetvédelmi őr portáján.

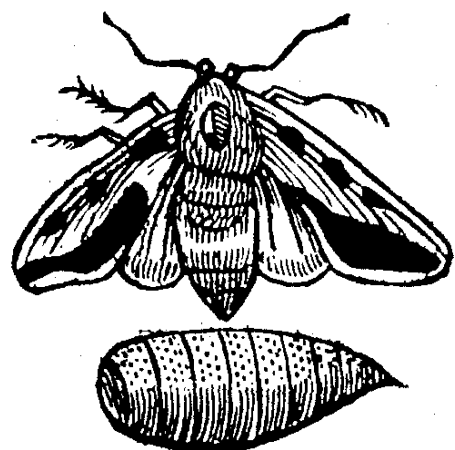
Dudás György, Sár József
és Völgyi Sándor

Expedíciós tervek

Úgy látszik, hogy a 2001. évben ismét Irán a fő gyűjtési célpont. Több tagtársunk szervezkedik a tavaszi-nyári gyűjtőutakra. Sok sikert kívánunk nekik.

A Magyar Természettudományi Múzeum rovarászai is készülnek meglátogatni a délkelet-ázsiai és más országokat. Elsősorban Tajvan a célpont, ahol akadémiai keretek között együttműködés született a helyi tudományos intézetekkel.

(RI)

SAKIRODALMI FIGYELŐ

Víg Károly: A nyugat-magyarországi peremvidék állattani kutatásának története

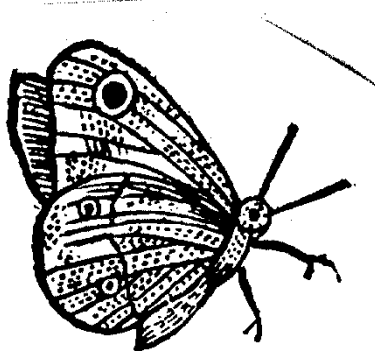
A szombathelyi Savaria Múzeum kiadásában jelent meg ez a hiánypótló munka. Hiánypótló, mert magyar viszonylatban csak kevés, vagy egyáltalán nem létező új kutatástörténeti témát dolgoz fel. Az emberben óhatatlanul felmerül, hogy milyen jó is lenne, ha ilyen jellegű művek az egész magyar természettudomány kutatásának történetét feldolgoznák. Víg Károly tagtársunk könyvével megnyitotta az utat. Ez a 365 oldalas mű a 16. századtól napjainkig tárgyalja rendszertani sorrendben a gyökérlábúaktól (Rhizopoda) az emlősökig (Mammalia) az egyes állatcsoportok kutatását. Számítalan irodalmi idézet a régebbi időkben, az egyes csoportokkal foglalkozó kutatókra való hivatkozás és a kiemelkedő eredmények csoportokon belül színesítik a publikációt. Mindezt kiegészíti a 103 oldalnyi irodalomjegyzék, amely további kutatásoknak is alapja lehet.

(RI)

A Villányi-hegység botanikai és zoológiai alapfelmérése

Uherkovich Ákos szerkesztésében jelent meg a Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozatának 10. köteteként az elmúlt 25 év villányi-hegységi kutatásainak botanikai és zoológiai eredményei. Mintegy 5000 növény és állatfaj elterjedési adatai, állatföldrajzi, ökológiai, társulási viszonyai szerepelnek a 28 szerző által jegyzett 31 cikkben. Mivel alapfelmérésről van szó, várhatóan a későbbiekben újabb, eddig nem szerepelt növény és állatcsoportok is feldolgozásra kerülnek, mint például a rovarok közül a nagy számú ormányos-alkatú bogár. Várjuk tehát a folytatást.

(RI)

Folia Entomologica Hungarica 61. kötet, 2000

A Rovartani közlemények legújabb száma 322 oldalon jelent meg. A gazdag tartalomról a szakcikkek állatcsoportok szerinti megoszlása a következő: Acari - 5, Araneae - 1, Collembola - 1, Homoptera - 1, Heteroptera - 1, Neuroptera - 1, Hymenoptera - 5, Lepidoptera - 2, Diptera - 7, Orthoptera - 1.

A színes rövid közleményekben több cikket találunk a Lepidoptera, Ephemeroptera, Psocoptera, Coleoptera, Homoptera és Hymenoptera taxonokból, köztük több, Magyarország faunájára új rovarfaj leírását. Találunk a folyóiratban könyvismertetést és Társasági Élet rovatot is.

(RI)

Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis 16. kötet, Zirc

A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményeinek legújabb kötete több rovarani tárgyú közleményt tartalmaz:

- Kenyeres Zoltán: Adatok a Dunántúli-középhegység egyenesszárnyú (*Ensifera, Caelifera*) faunájának ismeretéhez I.
- Muskovits József és Székely Kálmán: Vászoly és környékének díszbogarai (*Coleoptera: Buprestidae*).
- Ábrahám Levente: Balatonhenye és környékének bagolylepkéi (*Lepidoptera: Noctuidae*).
- Tóth Sándor: A Bakony-vidék pöszörlégy faunája (*Diptera: Bombyliidae*).
- Tóth Sándor: Ritka zengőlégyfajok a Bakony faunájában (*Diptera: Syrphidae*). IV.

(RI)

George Hangay & Pavel German: Insects of Australia

2000-ben jelent meg Hangay György tagtársunk ismeretterjesztő könyve 128 oldalon. A szép színes rovarfotókat Pavel German készítette. A könyv főként gyerekeknek és érdeklődő természetszerető felnőtteknek készült. A bevezető részekben a szerző ismerteti a rovarok anatómiáját, életmódjukat, gyűjtésüket és preparálásukat. A rendszertani részben bemutatja a rovarrendeket, a nagyobb rendeknél a jellemző családokat, ezeken belül a ismertebb vagy érdekesebb fajokat. A könyv lapjait forgatva áttekintést nyerhetünk Ausztrália színes és érdekes rovarvilágáról. Gratulálunk Hangay György tagtársunknak a szép könyvéért.

(RI)

FÓRUM

Tisztelt Tagtársak!

Rovarásznak érzem magam, noha a rovarok rendszeres gyűjtésével, gyűjtemény építésével már vagy 10 éve nem foglalkozom, pontosabban csak bizonyos, elég szűkre szabott, célzott keretek között teszem ezt. Fontosnak tartom ezt leszögezni, mert talán két évtizede volt, hogy épp a magángyűjtemény, magáncélú gyűjtés „feladásának kényszere” miatt nem szegődtem el múzeumba, azóta változtak az idők és magam is változtam. Épp 10 éve dolgozom az intézményes természetvédelem kötelékében, s mint ilyen – legalábbis az első időszakban – egyike voltam azoknak a hivatalnokoknak, akik igyekeztek elkövetni mindent a rovarok védelmének érdekében, beleértve azt is, hogy (ha nem is megengedő, vagy elutasító, de mindenképpen beleszólási jogkörrel) a nem kellőképpen megalapozott gyűjtési engedélyek ne kerüljenek kiadásra. Egyfelől tehát megszólítva érzem magam a vitatott kérdésben.

Másfelől – mint eredeti végzettségét tekintve erdőmérnök – az üzemszerű erdészeti tevékenység kapcsán vagyok érintett, noha ezt a kérdést (is), úgy gondolom, Merkl Ottó tagtársam elég lényegretörően körbejárta. Erre csak röviden annyit: egy adott, vágaskort elérő, nem védett erdőrészlet kitermelési, véghasználati módjának meghatározásában – a tarvágástól a különféle fokozatos felújító vágásokig – az adott kezelő, a törvények adta kereteken belül, az erdészeti üzemterv alapján dönt. Ezt a saját munkaerő-, szakgárda, pénzügyi lehetőség (beleértve a közellítő- és szállítóutakkal való feltártságot, eszközökkel való ellátottságot), valamint a várható nyereség figyelembe vételével teszi, tegyük fel, szakmai hozzáértésének legjavát nyújtva. (Itt a várható nyereség csak egy csoport érdekeit tükrözi, amitől csupán az adott gazdálkodó szervezet dolgozóinak prémiuma függ, tehát nem „erősebb” indok, mint az adott terület élővilágának, vagy konkrétan: gyűjthető fajainak védelme.) Nem látom akadályát annak, hogy megfelelően alátámasztott (pl. védett fajok listájával, az azok számára szükséges életfeltételek ismertetésével megtámogatott) beadványokkal a gazdálkodót – ha kell, annak felügyeleti szervén keresztül – terveinek módosítására kérhetjük, szoríthatjuk, kötelezhetjük. Ezen túl, vannak jól és – az élőhely védelme szempontjából – rosszul, rossz időpontban, figyelmetlenül, lelketlenül elvégzett kitermelések, ami ellen kötelességünk (is lenne) szót emelni. (Számomra is döbbenetes látvány egy bükkös tarvágás, ha gyenge az újulat, védtelen a szomszédos állomány, vízfolyásban halad a közelítési

útvonal, stb.) Mindent meg lehet tenni a fennmaradó állomány védelmében, csak nem olcsó, nagyobb szakértelmet és odafigyelést igényel.

Bizonyos, hogy nem lesz jó a viszony a gazdálkodókkal, ha mindenféle kifogásokkal, számukra értelmetlen vagdalkozásokkal tarkított beadványok özönét zúdítjuk rájuk, de a szakszerűen megfogalmazott, adatokkal alátámasztott beadványokat nem hagyhatják figyelmen kívül. Ehhez a mi oldalunkról is tisztába kell lenni a lehetőségekkel és néhány alapvető erdészeti, erdőművelési eljárással, tehát ugyanúgy elmélyülést, odafigyelést, körültekintést igényel a dolog.

Kanyarodjunk vissza a fajvédelemhez. Mivel az utóbbi évtizedekben elsősorban szitakötőkkel foglalkoztam, inkább ennél a példánál maradnék. Valami részem volt a szitakötők hazai védettségi listájának összeállításában. Ez a lista – kevés kivétellel – az EU „szabványait” (IUCN lista, Berni Egyezmény és Habitat Irányelv mellékletei) követi, a kivételek közül az egyik teljesíti a „nagytestű, pompás, nálunk ritka, szűk élőhelyi igényű faj” kritériumát (*Aeshna grandis*), egy másik pedig – épp az újonnan csatlakozó EU tagországok, többek között a hazai javaslat alapján – felkerült a Habitat Irányelv listájára, tehát kellőképpen megalapozottnak látszik (*Cordulegaster heros*). Ez a jegyzék és minden más, hazai védett fajok lista, lehetőséget biztosít arra, hogy a környezeti hatásvizsgálatra kötelezett beruházások esetében a beruházóval vizsgálatot végeztessen az engedélyezésre jogosult hatóság a megváltoztatni kívánt területen élő, érintett fajok felmérésére, az esetleges hatások előzetes felmérésére, illetve a hatások nyomon követésére. Indokolt esetben lehetőség van a terv módosítására, elutasítására, védelmi, ill. kárcsökkentő beruházások megtételére. (Nem túlzottan népszerű feladat, mondhatom, számítani lehet mindenféle praktikák, megkönyékezések, személyes támadások bevetésére is...) Mindez fabatkát sem ér, ha nincsenek előzetes adatok a területről. Természetesen ezeknek az adatoknak a meglétéhez nem feltétlenül szükségesek a védett fajok begyűjtött példányai, elegendőek a hitelt érdemlő adatok, nem hasraütés szinten, mivel a későbbi részletes felméréskor neveltségessé válhat a hatóság, hitelet veszítheti a szakértő.

Megjegyezném még, hogy olyan esetben, ahol nyilvánvaló, hogy egy adott védett faj/csoport taxonómiai ilag nem tisztázódott még – tekintsük pl. a *Maculinea* egyes taxonjait – nem lehet eltekinteni bizonyos példányok begyűjtésétől, éppen a valós elterjedés, a későbbi hathatós védelmi stratégia tisztázása érdekében. Azonban az esetek zömében nem erről van szó.

Személyes véleményem: lehet, szerencsés vagyok a szitakötőkkel, hiszen olyan érdekes viselkedésű csoportról van szó, melynek a fajai élettevékenységük során sokkal izgalmasabb tárgyai a vizsgálatoknak, mint zárt dobozban, valamint az adott ponton való tenyészésükről a legpontosabb adatokkal szolgáló előfordulási alakjuk a lárvabőr (exuvium) gyakorlatilag holt anyag. Ezek tanulmányozása, fényképezése, filmezése (az érdeklődő közönségnek való megmutatása) számomra sokkal érdekfeszítőbb, mint bármelyik faj begyűjtése, kipreparálása, gyűjteménybe tevése.

Gyanítom, megfelelő elmélyülés után bármelyik csoport tud olyan érdekfeszítő lenni a szakember számára, hogy érdemes legyen időt fordítani arra, hogy élve figyeljük meg. Nem vitatom ezzel a magángyűjtemények létjogosultságát, csak annyit szeretnék mondani, hogy lehet bizonyos csoportokat gyűjtés nélkül is vizsgálni. Nyilván nem azokra gondolok, amelyek határozásához mikroszkóp kell – magam is gyűjtök kérészlárvákat, melyeket nem tudok határozni – hanem a helyszínen határozható, alkalmasint védett fajokra.

Végezetül: a természetvédelmi hatóságok valóban nincsenek túlzottan ellátva a gerinctelen fajokra vonatkozó információkkal, védett fajok (védett területeken kívüli) előfordulási adataival, melyek elsősorban a magán- és közgyűjtemények, gyűjtéssel foglalkozó szervezetek (erdővédelmi, növényvédelmi fénycsapda hálózat), kutatóintézetek, felsőoktatási intézmények stb. birtokában vannak (meghatározva vagy még meghatározatlanul, pontos lelőhelyi adatokkal ellátva). A kölcsönös érdekek adottak, a MRT olyan helyzetben van, hogy – tagságának egyetértése esetén – megfelelőképpen képviselheti és érvényesítheti a tagság érdekeit a „hivatal” felé. Nem gondolnám, hogy a gerinctelenek faji védelmének, a védelem indokoltságának megkérdőjelezése ennek a lehetséges párbeszédnek jó kiindulási stratégiája lenne.

Ambrus András, Kópháza

Tisztelt Szerkesztőség, Olvasók!

Érdeklődéssel olvastam a Híradóban megjelent vitát a hazai rovarok védelmi problémáival kapcsolatosan, amelyhez néhány szubjektív megjegyzést szeretnék hozzáfűzni, előrebozsátva, hogy *alapvetően* egyetértetek Merkl Ottóval.

Mint a fiatalabb generációhoz tartozó rovarász, sikerült már részt vennem pár tízezer lepke begyűjtésében különféle utakon, ugyanakkor részt vettem ritka hazai lepkék élőhelyének gyorsított védetté nyilvánításában és szigorúbb ellenőrzésében is. Jelenleg pedig éppen élőhelyek felvásárlásában mesterkedek. Emellett

gyűjtöttem szitakötőket és legyeket is, valamint világéletemben aktívan madarászok. Mindezt azért tartom fontosnak leírni, mert úgy gondolom: a kérdést több nézőpontból is megismertem és átéltem.

Gimnazista koromban értetlenül és magamban felháborodottan hallgattam XY vezető lepkészünk megrovó szavait, amellyel a múzeumba becipelte *Chersotis fimbrioláim* befogását kommentálta. Felháborodásom olyasmit jelentett, hogy „miért szúrnak engem le, hisz ők is fiatalon nagy számban fogták a fajt, és hát hogyan is ismerjek meg fajokat gyűjtés nélkül?!” Ma már mégis az ő igaza mellett állok ki, mert az akkor még igen nehezen áthidalható probléma immár megoldódott. Tény és való, hogy gyűjtés nélkül nem lehetett megismerni egy faunát, azonban ez az állítás ma már szerencsére inog a jobbnál-jobb újonnan megjelenő szakkönyvek miatt, amelyek akkoriban még nem álltak rendelkezésre. Ma már hemzsegnek a nappali lepkés könyvek, beleértve a szenzációs ábranyagú „Tolmant”, de van már „Nowackink” (baglyok), remek araszolós és szövös könyvünk, hogy a legújabbban megjelent német bagolylepkés CD minőségét ne is említsem, amelynek 900 fotóján olyan nagytárolásban szemléltethetem a rajzolat részleteit, amelyre még mikroszkóp mellett is alig van mód.

Ez az út és fejlődés kísértetiesen hasonlít a madarászok végbement fejlődésre, és nincs is kétségem afelől, hogy a lepkészlet, szitakötészet – és még pár téma – bizony már új utakra lépett. Teljesen igaza van Merkl Ottónak, hogy a „világ arrafelé halad”, és én ebben semmiféle passzív sodródást nem látok. A madarászok 100 évvel ezelőtt ugyanígy a gyűjtés uralta. Chernel, Lakatos, Schenk, Hermann Ottó elsősorban puskával madarászok, és ha eléjük került egy jobb faj, az ugyanúgy vitrinbe került, mint manapság egy-egy lepke vagy bogár. A Mearns-házaspár „The Bird Collectors” c. könyve remek összefoglalóját adja annak a gyönyörű, kalandos és izgalmas útnak, amelynek során a mintegy kilencmillió tárlókban fekvő madarat összegyűjtötték, és a végén vagy 30 oldalon tárgyalja a gyűjtés jelenlegi – immáron persze redukált – jelentőségét, fontosságát és szerepét. A történetek lényegét, a 300 éves munka célját három pontban *summázza*, amely véleményem szerint tökéletesen igaz a rovarászatra is, annál is inkább, mert a két tudományág útja ugyanaz, az időbeni elcsúszást pedig csakis a két tudományág népszerűsége és az összehasonlíthatatlan fajszaomok miatti különbség okozza. Magyarul a lepkészlet ma ott tart, ahol a madarászok 60–100 évvel ezelőtt.

Egyrészt tehát átfogó ismereteket kaptunk egy állatcsoport taxonómiájáról. Másrészt ez a munka alapot

adott a máig megjelent több ezer madaras „Field Guide” megjelenésére, amelyek ma már elkerülhetővé teszik, hogy madarakat kelljen határozás ürügye miatt begyűjteni. A madarászok tehát globálisan is lecserélhették puskáikat távcsövekre és teleszkópokra. A könyvek végül lehetővé tették a tudományág popularizálódását, azon keresztül a szemléletformálást, igény kialakulását az élőhelyi és fajszintű védelemre, és ez ma már sok ezer természetvédelmi terület létrehozásában, egy erőteljes természetvédelmi lobby kialakulásában testesül meg. Ennek erejére jellemző, hogy Nagy-Britanniában a madárvédelmi lobby ereje elismerten a legütőképesebb, előbbre sorolják valamennyi vegyi- vagy kőolajipari lobbynál. Nincs kétségem, hogy a tudomány oldaláról ez, tehát az élőlények védelme kell legyen a cél, és egyben az út vége. A taxonómia, egy-egy csoport evolúciója körüli problémák tisztázása, az ezen dolgozók tagadhatatlanul fontos életműve ebben csupán alapvető és kikerülhetetlenül szükséges állomás, de nem cél, hanem eszköz. Hogy a rovaroknál a faji vagy az élőhely szintű védelem-e a fontos, azon felesleges vitatkozni. Mindenesetre jobb és erősebb érv mindkettő, mint csupán az egyik.

Mivel a téma nagyon ezerarcú, azt sem hiszem, hogy egyféle álláspont szükséges. A szitakötészet és lepkészet nem ott tart, ahol a madarászat, a legyészet és a darazsászás nem ott tart, ahol a lepkészet, Magyarország feltárása nem hasonlítható Németországhoz, de Törökországé sem a miénkhez. Nem érzem indokoltnak ma már nappali lepkék, szitakötők, szarvasbogarak, látványos cincérek százainak begyűjtését Magyarországon, de nem lehet kétséges kevéssé ismert rovarcsoportok gyűjtésének a fontossága sem. Az sem kérdéses, hogy mondjuk Kínában vagy Ugandában járva befogjunk-e egy boglárkát.

Akármenyire is lerágott csont, a 21. század nekünk, rovarászoknak is új utakat tartogat, és ez az út nem lehet az, ami akár csak tíz évvel ezelőtt is volt. Nem gondolom azt, hogy Podlussány Attilának át kellene gondolnia, hogy megfogjon-e egy ormányosbogarat avagy sem, és egyetértek vele, hogy ostobaság és értelmetlen azt a bizonyos ormányosbogarat védetté nyilvánítani. Ugyanakkor örömmel látnám, ha a nappali lepkéket vagy a szitakötőket fajokra való tekintet nélkül globálisan védetté nyilvánítanák. A védelem semmiféle faunafeltárást nem fog akadályozni. A madarászat ma, határozók ezreit adva a fiatalok kezébe sokkal dinamikusabban fejlődésen megy át, mint valaha, és ez paradox módon a taxonómiára is igaz. És soha annyi cikk, munka nem jelent meg terepi határozásról, mint manapság. A gyűjtés fontosságának meg-

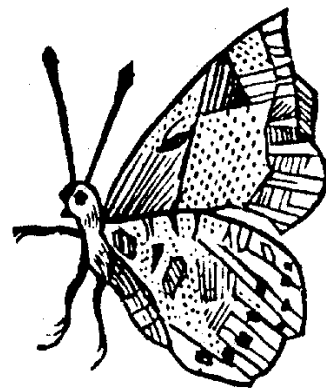
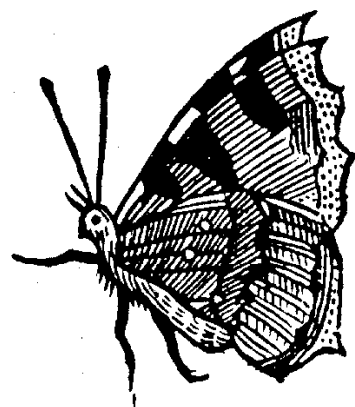
kérdőjelezhetetlensége mellett kiállva is fontosnak tartom, hogy a jövő generációit ne gyűjtésre neveljük, hanem elsősorban természetvédelmi szemléletre. A hálót fel kell váltsa az angoloknál ma már oly jól ismert kistávcső és fényképezőgép, a gyűjteménydobozt a jegyzetfüzet. Ezen az úton a Rovartani Társaságnak mind a múltjánál, mind tagjai szakértelménél fogva vezető szerepre kell vállalkoznia, és úgy a társaságnak mind a vezetőségnek ebben kikerülhetetlen felelőssége van.

Németh Lajos, Tapolca

Hozzászólás BZs szerkesztő úr feltett kérdéséhez (RH 29. szám 19. oldal utolsó bekezdés):

Tipikus magyar hozzáállás: adva van a Törvény és keressük hozzá a kiskaput. Szép lassan rájönnek kutatóink arra, hogy a rovarok törvényi fajvédelme nem segíti elő a kutatómunkát, hanem inkább gátolja azt?

Podlussány Attila, Budapest

Megsértődtem!

Megkérdezésem nélkül néhány ormányosbogarat törvényi védelem alá helyeztek. Ezzel akár be is fejezhetném mondandómat, de nem teszem. Vajon mit szólna hozzá dr. Papp László, ha néhány ritka legyet védetté nyilvánítanánk a megkérdezése nélkül? A közismerten legyen fogására kitalált Malaisae-csapda használatát azonnal betiltanák, mert a Malaise-csapda nem ismeri fel a védett és nem védett fajokat. Vagy mit szólna hozzá dr. Jenser Gábor elnökünk, ha megkérdezése nélkül védetté nyilvánítanánk 4 ritka tripszet? Vinné magával az erdőbe a mikroszkópját, az áramfejlesztővel és az élő tripszeket válogatva mondogatná: „Te védett vagy, menj a fenébe, te nem vagy védett, mehatsz az alkoholba.” Vagy mondjuk dr. Mahunka Sándor milyen gyűjtési módszerrel védené ki a törvénysértést, ha megkérdezése nélkül védetté nyilvánítanánk néhány atkát? stb. Folytathatnám. Gondolkozzunk el ezen a témán, mert Bálint Zsolt(ok) éberen figyelnek minden törvénysértésre! Ha jól tudom, az alkoholfogyasztás után ismét világelsőkké lettünk, mert nem tudok arról, hogy ormányosbogarakat védenének bárhol a világon. Eddig kártevőkként kezelték őket, kutatóintézetek foglalkoztak kiirtásuk drasztikus, majd később humánusabb módzataival.

Nem kérdeztek meg, de azért most válaszolok azoknak, akik semmibe vettek. 1952 óta gyűjtöm a bogarakat. Közép-Európa ormányosbogár faunáját ismerem, a Palearktikum faunájában tájékozott vagyok. Európában csak néhány embert ismerek, akik hasonló fajismerettel rendelkeznek. Mindegyik hazai nemzeti park, valamint az Őrség és a Bakony faunakutatásában részt vettem. Leírtam 3 tudományra új fajt, 2 új genust, kimutattam 166 faunánkban új fajt, több mint félmillió ormányosalkatú bogarat determináltam. Összeállítottam hazánk ormányosalkatú fajlistáját, az Európában használt fajnevekkel, amit persze nem vettek figyelembe a tankönyvírók. (!) Mindezt szabadidőmben, fizetség nélkül. Gyűjteményemet el kell adjam, mert védett fajok gyűjteményben nem tarthatók (mondja a törvény). Nem a bogarakért kérek majd pénzt, hanem a ráfordított munkát fizettetem meg. A faunakutatási programokat már szelektálom. Ahol kiemelt szempont a bogarak törvényi védelme, és ahol a munka legfontosabb része a jelentésírás, nem vállalom. Ha folytatódik az apró rovarok törvényi védelme, abbahagyom a magyar fauna kutatását. Természetesen tudom, hogy pótolhatatlan ember nincs. Öt-tíz év alatt kitanítható akár 4-5 ormányosbogár-specialista is. De ismerve a kezdő kutatók fizetését, a negyből talán ha egy marad meg kutatónak. Remé-

lem, annak az egynek majd kikérik a véleményét.

Rövid bemutatkozás után igyekszem bebizonyítani azt, hogy az ormányosbogarak és a hasonló apró termetű fajok törvényi védelme a faunakutatást akadályozza, illetve törvénysértések sorozatát fogja előidézni. Tudom, hogy a kutatásra engedélyt lehet kérni és kapni a hozzátapadó munkatervek és jelentések tömegével. Ezek az engedélyek általában nem említik a védett fajokat, mert a törvény ellenében nem mer senki engedélyt adni azok leölésére. Bár volt már rá példa, mi szerint az engedélyen az állt, hogy védett fajokból gyűjthetek egy hímet és egy nőtényt. Az engedély nevetség tárgyává vált a kutatók kezében, mert akik ezt kiadták, azoknak fogalmuk sincs a faunakutatásról. Hogyan lehet tömeggyűjtő eszközökkel (talajcsapda, rostálás, fűhálózás, fénycsapda stb.) egy hímet és egy nőtényt fogni? A nagytestű bogarak, nappali lepkék védelme nem zavarja a kutatást, mert egy repülő szarvasbogár nem keverhető össze egy repülőgéppel, vagy egy szúnyoggal, mindenki látja, mint a madarászok a madarakat, csak fel kell jegyezni. Apró rovarokat nem lehet röptében determinálni. Hogyan lehet majd a tömeggyűjtő módszereket alkalmazni, ha a területen fel nem ismerhető apró bogarakat kezdünk törvénnyel védeni? Amennyiben viszont mellőzzük, betiltjuk-e gyűjtőmódszerek alkalmazását, akkor faunakutatásról már nem beszélhetünk. Rátérek a védett ormányosbogarak védettségének értelmetlenségére.

Brachysomus mihoki PENECKE, 1914 – magyar endemikus faj. A Bakony bükkerdeiben él. Ha a Bakonyhegység összes bükkerdejét kiirtják és bevetik gabonával (ami nem valószínű), akkor kipusztulhat. Tehát nem veszélyeztetett! Nem is ritka. Ennél a fajnál sokkal ritkább fajok is élnek a Bakonyban. Védettsége értelmetlen, ráadásul a Bakony faunakutatását akadályozza.

Camptorhinus statua (ROSSI, 1790) – Egyik legritkább fajunk, mely már a Vörös Könyvbe is tévedésből került. Közel 50 éves gyűjtőmunkám során 1 példányt tudtam fogni, azt is Makedóniában. Tölgyfában él, fényre repül, rejtett életmódja miatt csak a cinegék találják meg. Irtsuk ki a cinegéket? Látványos formája és ritkasága miatt került a Vörös Könyvbe. Tévedés a ritkaság fogalmát azonosítani a veszélyeztetettséggel. Amíg Magyarországon létezik tölgyerdő, addig ez a faj sincs veszélyeztetve! Védettsége nevetséges!

Gasterocercus depressirostris (FABRICIUS, 1792) – Ritkasága miatt, tévedésből került a Vörös Könyvbe. Életemben egyszer fogtam 4 példányt lámpázással az Alpok-alja-kutatás keretein belül. Öreg tölgyerdőkben él. Az utóbbi években az erdészeti fénycsapdák fogták

kisebb-nagyobb példányszámban. Gondolom, a védettsége miatt nem fogják betiltani a tölgyerdőkben üzemeltetett erdészeti fénycsapdákat. Amíg tölgyerdő létezik hazánkban ez a faj sem veszélyeztetett. Védelme semmivel sem magyarázható.

Herpes porcellus (LACORDAIRE, 1863) – Malackaormányos. A Kiskunságban él, a nemzeti parkban és egy katonai lőtéren. Tehát két helyről került elő (7 példányt fogtam). Amennyiben az a cél, hogy a katonai területet a nemzeti parkhoz csatolják, akkor a védettségében látok némi értelmet, bár ez már a terület-szerző politika sötét birodalma, amibe nem szeretnék beavatkozni. Maga a faj nem veszélyeztetett jobban, mint a Kiskunságban élő többi rovarfaj! Védettségét elleneztem volna, ha kikérik a véleményemet. Különben a növény- és rovarvilág nagyobb védelmet élvez a hadsereg lőterein, mint azokban a nemzeti parkokban, ahol a természeti értékeinket turistalátványosságnak tekintik.

Ezek a fajok az eszmei érték növelésére, bírságok útján való pénzbevételekre sem alkalmasak, pontosan azért, mert ritkák, kimutathatatlanok! A makacs börzeellenzők sem találkozhatnak ezekkel a fajokkal egyetlen börzén sem. A törvényi védelem téves irányt vett!

Az első védettségre javasolt lista egyértelműen az akkori rovarcseréket és rovarkereskedelmet célozta meggátolni. Megfigyeltem, hogy a fajlisták összeállítói és kiegészítói még csak véletlenül sem írtak a listába olyan fajt, amely a saját kutatási témájukhoz tartozik. Illetve ha volt ilyen, az azért történhetett, hogy mások ne kutathassanak abban a témában, ne tudják ellenőrizni esetleges tévedéseiket (ez etikátlan feltevés!) A fajvédők általában nem gondolnak a jövő nemzedékek kutatóira. Nem akarják tudomásul venni, hogy minden törvénnyel védett fajjal egy-egy akadályt gördítenek a jövő kutatói elé. Persze ez lehet szándékos tendencia is, hiszen köztudott, hogy pénz nincs új kutatói státuszokra (ez is csak feltevés?). Ha ez nem így van, ha valamilyen tévedtem, cáfoljon meg kedves olvasó. Bár ezt a cikket nem vitaindító cikknek szántam, csupán megsértődtem, de azért minden levélre válaszolok. Azok ne írjanak, akik azt hiszik, hogy az ormányosbogarak törvényes védelme azt a célt szolgálja, hogy megvédjük azokat. Ilyen naív levelekre nem válaszolok.

Szerintem védeni kell a levegő tisztaságát, a vizeink tisztaságát, erdeinket, mezőinket, hegyeinket, völgyeinket, a rajtuk levő ősgyepet, sziklákat, talajt, állatainkat és növényeinket az oktalan pusztítástól. Az egyre szaporodó nemzeti parkjainkat nem ebből a célból hozták létre?! Ha igen, akkor megvédjük a ro-

varok életterét és tápnövényeit is, ennyi elég nekik. Ellenzem a rovarok ilyen túlzott, erőltetett és értelmetlen fajvédelmét. Egyetértek Roman B. Holynski tagtársunkkal: Közép-Európában legfeljebb 10 faj veszélyeztetett, melyeket célszerű törvényi védelem alá helyezni. (Remélem nem 10 ormányosbogárra gondolt!)

Podlussány Attila, Budapest

Kedves Attila!

Leveledben tömegével vannak olyan gondolatok, amelyekkel vitába szállhatnék, de nem teszem. Egyrészt azért, mert szerintem már korábban elhangzott a cáfolatuk (pl. hogy veszélyezteti-e a rovarok védetté nyilvánítása a faunakutatást vagy a fiatal generáció munkáját), másrészt a kedves olvasónak alighanem kezd elege lenni az én írásaimból. Három dologra mégis kénytelen vagyok reagálni.

1) Nem igaz, hogy nem kérte ki senki a véleményedet az ormányosok védelmével kapcsolatban. Az új védettségi tervezet első változatát kihirdettük a Rovartani Társaság ülésén azzal, hogy mindenki hozzáfűzheti javaslatait. Sokan éltek is a lehetőséggel, és a tagság összegzett véleményét elküldtük a Természetvédelmi Hivatalba, ahol javaslatainkat szinte kivétel nélkül elfogadták. Például azt is, amit személyesen Te tanácsoltál – nevezetesen azt, hogy az *Aparopion costatum* nevű ormányos kerüljön ki a védettségre javasolt fajok listájából. Ki is került.

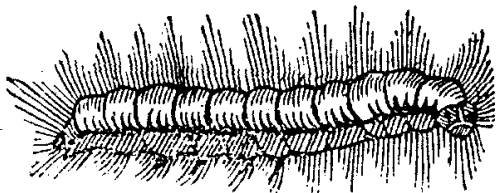
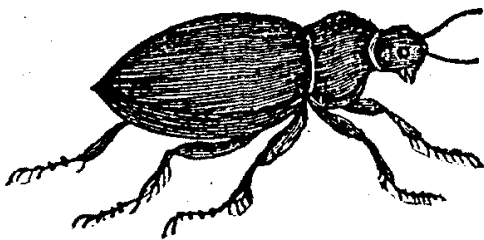
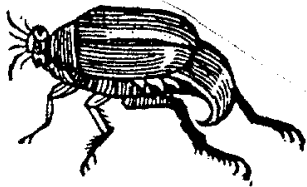
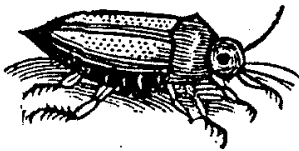
2) A négy, továbbra is védelemre javasolt ormányosbogárfaj közül a *Brachysomus mihoki* magyarországi endemizmus, és ez a tény már különösebb indoklás nélkül elég ahhoz, hogy védett legyen. A másik három faj szerepel a Vörös Könyvben (nem tévedésből, hanem azért, mert Kaszab Zoltán beleírta őket). A hivatal kérése szerint a Vörös Könyv fajait mindenképpen szerepeltetni kell a védettek listájában. Kettő közülük ritka, szaproxilofág faj, amelyet igenis veszélyeztet az öreg erdők kivágása (mert nem igaz, hogy minden tölgyerdőben élnek, hiszen akkor Te magad is többet fogtál volna belőlük). A harmadik, a *Herpes porcellus* rendkívüli ritkaság, amelyet valóban csak két, szinte zavartalan homoki gyeppen találtunk meg. Védetté nyilvánítása talán segíthet abban, hogy e két gyepet a jövőben se szánták fel vagy építsék be.

3) Nem világos, kikre gondoltál, mikor azt írtad: „Megfigyeltem, hogy a fajlisták összeállítói és kiegészítói még csak véletlenül sem írtak a listába olyan fajt, amely a saját kutatási témájukhoz tartozik.” A most javasolt bogárlistát leginkább Szél Győző (futóbogarasz) és én magam, Merkl Ottó (gyászbogarasz) állították össze. Az újonnal felveendő fajok

között szép számmal vannak futóbogarak, és néhány gyászbogár is akad.

Őszintén remélem, hogy nem hagyod abba az ormányosbogarászatot és a hazai fauna kutatását, mert ebben maradandót alkottál, és a továbbiakban is számítunk a munkádra. Nincs tudomásom arról, hogy el kellene adnod a gyűjteményedet. Ha gyűjtési engedélyre bármikor szükséged lenne, a múzeum nevében is támogatni fogom a kérésedet.

Merkli Ottó, Budapest

Törvénytörő rovarászok (?) – avagy adalék a „Védett rovarok – védtelen rovarászok?” vitafórumhoz

Az előző számok oldalain, a rovarok faj szintjén történő védelméről már többen közlést tettek a véleményüket. Annak ellenére, hogy a témával kapcsolatban sokféle megvilágításban kifejtették aggályait, egy igen lényeges, és talán a legfontosabb kérdés eddig elkerülte a figyelmet, illetve csak érintőlegesen említették.

Amire gondolok az nem más, mint a védett természeti értékekről szóló különböző jogszabályok azon rendelkezései, amelyek gond nélkül alkalmazhatók a növények és a gerinces állatok esetében, viszont a rovarokkal foglalkozó és a terepen is vizsgálódó ökológus, taxonómus vagy faunakutatót komoly dilemma elé állítják, ha az a munkáját a törvény betűjének tiszteletben tartásával szeretné végezni.

Nehezen tudom elképzelni, hogy egy terület talajfelszíni izeltlábú felmérése esetén, a jelenkori hazai viszonyok közepette mellőzni tudjuk a talajcsapdázásnak, a vizsgálat alanyaira nézve eléggé drasztikus hatású módszerét. Mellesleg, számos faj, egyéb könnyen hozzáférhető módszerrel nem is mutatható ki. Érthető, hogy miért alkalmazzák olyan sokan ezt a módszert, pl. a bogarászok körében. Sajnos a talajcsapdák általában előlik a zsákmányt és emellett egyáltalán nem szelektívek, így nem egyszer a védett futrinkák tucatjai pusztulnak el bennük. A fényre való gyűjtésnél sem jobb a helyzet. A fénycsapdázás során is, akarva vagy akaratlanul, számos védett repülő rovar eshet áldozatul.

Abba is valószínűleg kevesen gondolnak bele, hogy amikor távol a védett természeti területektől valamilyen, nem élve fogó módszerrel csapdázunk, és eszükbe se jut erre hatósági engedélyt szerezni, a törvény értelmében komoly szabálysértést, sőt akár büncselekményt követnek el. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényben a vadon élő élővilág általános védelmét szabályozó 9 § (2) úgy fogalmaz, hogy „tilos a vadon élő élő szervezetek gyűjtésének, pusztításának, a vadon élő állatok befogásának, életük kioltásának olyan eszközét és módszerét használni, mely válogatás nélkül vagy tömeges pusztulásukkal, sérülésükkel, kínzásukkal jár”. Azt nem kell külön taglalgatni, hogy a talajcsapdázás és a fénycsapdázás módszereire a fent idézett meghatározások elég jól ráillenek. A törvényben egy szó sincs arról, hogy a tömegesen jelentkező, apró szervezetek kutatása esetén ennek a bekezdésnek a rendelkezései nem érvényesek.

A csapdákkal végzett kutatások során néha tömegesen elpusztuló védett rovarok, mint például a talajcsapdázás melléktermékeiként befogott, lokálisan néha tömeges és közönséges védett futrinkák, a törvényt tisztelni akaró „hétköznapi” rovarászt újabb megoldhatatlan probléma elé állíthatják. Az előbbieken már idézett törvény 43. § (2) értelmében, védett természeti érték esetében be kell szerezni az illetékes nemzeti park igazgatóság hatósági engedélyét: „(b) egyedinek gyűjtéséhez, befogásához, elejtéséhez, birtokban tartásához, idomításához, (d) egyedének kikészítéséhez, preparálásához, a preparátumok birtokban tartásához.” Feltételezem, hogy a legtöbb rovarásznál szokásos, eseti, maszk alapon történő gyűjtéseknél kevesen bajlódnak hasonló engedélyek beszerzésével. Pedig a törvény erre kötelezne.

A természet védelméről szóló törvényhez kapcsolódó 8/1998. Kormányrendelet, amely a védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozik, megerősíti az előző bekezdésben taglaltakat. Nevezetesen, hogy védett állatfaj egyedével kapcsolatos tevékenység, ideértve a preparálást és a preparátumok birtokban tartását is, kizárólag hatósági engedéllyel folytatható. Akik pedig védett bogarak vagy lepkék nevelésével foglalkoznának, azoknak figyelmébe ajánlható a szóban forgó rendelet 5 § (1) és (2), miszerint természetes személy csak igen kivételes esetben, különböző nem könnyen teljesíthető feltételeknek eleget téve, közérdekből végezhet ilyen tevékenységet.

Az eddig felsorolt jogi rendelkezések megszegőivel szemben jelentős összegű természetvédelmi bírság szabható ki. Abban az esetben pedig, ha a jogellenes cselekmény elkövetője „a védett élő szervezet, annak bármely fejlődési alakjában, tömeges pusztulását idézi elő”, a Btk. 281 § értelmében bűncselekményt követ el, ami akár szabadságvesztéssel is büntethető. Természetesen, a csapdázással történő megfigyelések „melléktermékeként” elpusztuló védett rovarokkal kapcsolatban a törvény itt sem szól az esetleges mentességről.

Az ilyen fejtegetést még hosszasan lehetne folytatni további jogszabályi helyek felsorakoztatásával, de azt hiszem ennyi bőven elegendő annak szemléltetésére, hogy az előírások, maradéktalanul csak a gerinces állatok és a növények kutatói részéről tarthatók be, míg az amatőr rovarászok sok esetben vagy kockáztatják a törvénysértést, vagy az eseti gyűjtések eredményei lesznek szegényebbek.

Végezetül leszögezném, hogy a látszat ellenére nem vagyok a rovarok egyes fajainak védelme ellen, sőt a listát akár bővíteném is. Viszont úgy vélem szükség

lenne némi differenciálásra, az életmódjukban és sok más sajátosságukban annyira eltérő apró gerinctelen állatcsoportok és a gerinces állatok között, azok védelmét illetően. Miként a növények védelmére vonatkozó előírásokat az állatokra vonatkozóktól szinte mindig külön sorolják fel, úgy a jellemvonásaik alapján szintén egyedi csoportba sorolható apró gerinctelenek védelmét is el kellene választani a gerincesekéktől. Így talán nem kellene a rovarászoknak sem annyszor igazságtalanság miatt apellálni az olyan esetek kapcsán, amikor például a védett aranypettyes bábrablók ezreit mérgezik meg a szántóföldeken vagy, amikor a lepkék egész populációi pusztulnak ki a szunyogirtás következtében. A kezdő és az amatőr rovarászok pedig, nem kényszerülnének a törvények megsértésére.

Dr. Tallósi Béla, Budapest

Vitatkozunk tovább!

A rovarok védelméről kialakult véleményeket, vitákat hallgatva és olvasva könnyen alakul ki az emberben az a vélemény, hogy jó volna ezt most már lezárni. Megerősíti ezt az igényt az olyan határozott kérés, szinte felszólítás is, amely szerint most már a Társaság Választmányának kellene egy határozott álláspontot kialakítani, közzé tenni. Átgondolva ezeket a vitákat, az elhangzott véleményeket úgy gondolom, kár lenne ezeket valami kierőszakolt vélemény alkotással lezárni. Nem is lehet és nem is szabad.

Tudomásul kell vennünk, hogy az elmúlt évszázad eseményei rákényszerítettek bennünket környezetünk fokozott védelmére, aminek érdekében szigorú törvények és rendeletek születtek. Ezeket kénytelen kellett lenni tartanunk és be kell tartatnunk, miközben nagyon jól tudjuk, hogy azok nem tökéletesek, nem felelnek meg mindenben az eredeti célkitűzésnek, hatásuk vitatható, feltétlenül javításra, módosításra szorulnak. Erről pedig vitatkozunk kell és munkálkodnunk szükséges érveink bizonyításán, lévén, hogy csak a meggyőző adatokkal alátámasztott véleményeknek szabad érvényt szerezni.

Jelenleg képtelen igény követelni az egyes rovarfajok védelmére hozott törvények visszavonását, de ha figyelembe vesszük a magunk és vitatársaink véleményét azt is tudnunk kell, hogy maradéktalan érvényesítésük rajtunk kívül álló okok miatt sem biztosítható. Igaz, hogy védett rovar nem kerülhet gyűjteménybe, de begyűjtésükön kívül még számos ok miatt pusztulhatnak el nagy számban. Többek között ezért is indokolt alaposan és higgadtan végig gondolni, hogy a rovarfajok védelmére vonatkozó törvény mennyiben szolgálja igazán a természet védelmét, kell-e, szüksé-

ges-e, célszerű-e azt módosítani vagy változatlanul fenn kell tartani. Mindkét törekvést számos érveléssel lehet indokolni.

Az elmúlt hónapokban a Rovarász Híradóban is több eltérő véleményt olvashattunk, és nem könnyű azok igazát eldönteni. Aki vitatkozni akar, feltétlenül tegye, szükségünk van reális véleményekre és ellenvéleményekre. Azonban ahhoz, hogy ezekre alapítva bármilyen határozott következtést vonjunk le, pontos, vizsgálatokkal és kísérletekkel alátámasztott adatokra van szükség.

Anélkül, hogy az érvek mindegyikével foglalkozni szándékoznék, néhányat megemlítek. Gondolom azzal a többség egyetért, hogy az ízeltlábúak és gerincesek gyűjtésére vonatkozó szabályoknak természetesen eltérőnek kellene lenni, ellentétben a jelenleg érvényben levő rendelettel.

Ma már nem, vagy csak kevesek által vitatott, hogy az ízeltlábúak esetében nem a faj, hanem a biotóp védelme az elsődleges. A faj érdekében szükséges a biotópot védeni. A vélemények a megoldást, a sorrendet illetően térnek el egymástól. Ez nem csak Magyarországon van így. Vitán felül áll, hogy vannak ízeltlábú fajok, elsősorban lepkék és bogarak, amelyek fennmaradását az ún. kigyűjtés fenyegetheti. Az esetek túlnyomó többségében azonban mégis a biotóp károsodása vagy megsemmisülése az, ami egyes ízeltlábú fajok fennmaradását veszélyeztetheti. A viták alapja úgy tűnik az, hogy mikor szükséges a fajt védeni, meddig és mettől van szükség a biotóp védelmének indoklására. Ezzel kapcsolatban hangzik el gyakran az a vélemény, hogy nagyszámú rovar védeltségére van szükség ahhoz, hogy egy adott biotóp védelme indokolható legyen. Vagyis ebben az esetben az ízeltlábú faj vagy fajok védelme már nem cél, csupán eszköz. Úgy tűnik erre valóban szükség van. Az azonban kérdéses, hogy ebből a célból csupán feltűnően szép vagy valamilyen oknál fogva igen ritka lepké, bogár vagy szitakötő védelme szükséges. Ez az, ami vitatható. Ha eszközre van szükség, és erre tényleg szükség van, akkor megfontolandó, hogy az adott helyen előforduló társulás néhány, a már említett szempontok miatt kiválasztott fajának védelmére, vagy magának a társulásnak a védelmére van szükség. Kétséget kizáróan a társulást kell védeni, de akkor ezt indokoljuk a társulással, indokoljuk az adott biotópban élő lepkék, bogarak, legyek, kabócák, hangyák, tripszek stb. együttes előfordulásának védelmével, nem azért mert ritkák vagy feltűnően szépek, hanem azért, mert a környezet fennmaradása érdekében ezek együttes előfordulására van mulhatatlanul nagy szükségünk, ahogyan az már több esetben bebizonyoso-

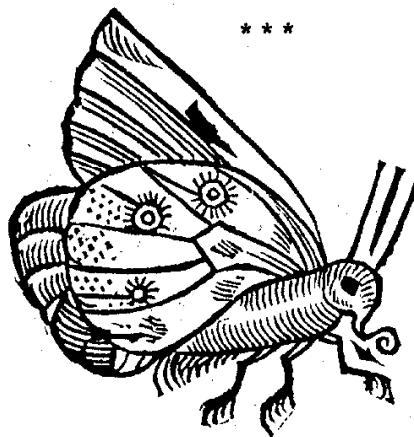
dott. Lehet, hogy napjainkban az még túlságosan nagy feladatnak tűnik, hogy egy terület védelmének indoklására számos szakember, specialista egybehangzó véleménye szükséges. Ez egy olyan feladat, amelyre feltétlenül fel kell készülnünk. Bizonyos, hogy egyes fajok védelmére hosszú távon szükség lesz, de ennél fontosabbnak tűnik a társulások védelme. Botanikusok már jó példát szolgáltatnak erre. A magyarországi nemzeti parkok élővilágának ismerete, a jelenleg rendelkezésünkre álló adatok elemzése a társulások védelmének kidolgozásához jó alapot szolgáltathatnak.

A társulások védelmének megvalósításához természetesen különböző rovarrendek specialistáira van szükség, ami nem kis feladat, aminek megvalósításában nagy szerepe lehet a Magyar Rovartani Társaságnak is.

A rovarok védelméhez közvetlenül tartozó kérdés az automatikus rovargyűjtő eszközök üzemeltetésének problémája. A válogatás nélkül gyűjtő fénycsapdák káros hatása több alkalommal került már szóba. Vitatjuk, hogy ezek üzemeltetése mennyiben káros. Ez megint egy olyan kérdés, amit vizsgálati adatok alapján lehet eldönteni. Évtizedek óta ugyanazon helyeken üzemeltetett fénycsapdák anyagát sok szempontból tanulmányozták már. Célszerű lenne megvizsgálni azt is, hogy ezek mennyiben befolyásolhatják valamely rovar egyedsűrűségének alakulását. Minden bizonnyal sok fáradságot igénylő tanulságos adatokat szolgáltató munka lenne.

Számos más kérdés vizsgálata is fontos adatokat szolgáltatna vitáink eldöntéséhez. Ezért vagyok azon a véleményen, hogy nagy kár lenne ezeket a vitákat lezárni, de feltétlenül szükségesnek tartom a véleményeket minél több, fáradságos munkával megszereshető adattal alátámasztani.

Jenser Gábor, Largo, USA

KÜLÖNFÉLÉK

Bogárvendégek 2001 telén–tavaszán

Január–február folyamán kerek egy hónapon át a Bogárgyűjteményben dolgozott dr. Alexander Kirejcsuk, a szentpétervári Zoológiai Intézet munkatársa (látogatására a nevezett intézet és a Magyar Természettudományi Múzeum között létrejött csereegyezmény keretében került sor). Szása a fénybogarak (Nitidulidae) családjának egyik – mi több, az első számú – specialistája. Itt tartózkodása alatt a teljes fénybogáranyagunkat meg akarta határozni, illetve a régi határozásokat ellenőrizni. Ez csak részben sikerült, mivel az anyag mennyisége meghaladta az előzetes várakozásait – részben azért, mert nem sokkal érkezése előtt kaptuk vissza Pretoriából azt a tekintélyes fénybogárkollekción, amelyet néhai kollégánk, dr. Endrődy-Younga Sebestyén kölcsönzött ki hosszú évekkel ezelőtt (és amelynek feldolgozását korai halála miatt nem tudta befejezni). Szása mindenesetre hatalmas munkát végzett: számos tudományra új fajt talált, és az általa meghatározott példányok adatait egy óriási fájlban részletezte, amelynek másolatát itt hagyta nekünk. Nekünk ajándékozott továbbá egy példányt a Himalája fénybogarait feldolgozó monográfiájának első kötetéből, amely részben a mi anyagunkon alapul.

Március 9-én egy napra hozzánk érkezett Josef Mertlik cseh pattanóbogár-specialista. Villámlátogatásának célja az volt, hogy néhány kelet-mediterrán *Selatosomus*-faj típusait kölcsönvegye, és azokról fényképeket készítsen, de azért arra is sikerült rávennem, hogy futó programjaink *Adrastus*-anyagát meghatározza. Ezekre az apró, és látszatra szinte teljesen egyforma pattanóbogarakra én magam ugyanis nehezen vállalkoznék. Kollégánkat elmenőben még megkértem arra, hogy vessen egy pillantást a meghatározatlan palearktikus pattanóbogarainkra. Rögtön kiemelt egy *Selatosomus*-t, amelyet Podlussány Attila gyűjtött Törökországban – egy most leírás alatt lévő új fajnak ez a második példánya!

Merkel Ottó, Budapest

Faunakötetek eladásra-cserére

Rendelkezésemre áll néhány általam korábban vásárolt, de jelenleg nem használt Fauna Hungariae füzet. Mivel más tagtársak esetleg haszonnal forgatnák ezeket, netalán már régóta körözik egyiket-másikat, szívesen elcserélem őket valamire. Csereként számomra olyan dolgok lennének értékesek, mint pl. rovartű, érdekesebb kárpát-medencei példányok (lepkék), a Fa-

una Hungariae sorozat lepkés kötetei, esetleg használt, de működőképes múzeumi dobozok stb. A rendelkezésemre álló füzetek listáját az alábbiakban találják:

- V. kötet, 5. füzet: Kérészek – Ephemeroptera, (Fauna hung. 49.)
- VII. kötet, 1. füzet: Holyvaalkatúak I. – Staphylinoidea I. (Fauna hung. 60.)
- VII. kötet, 6. füzet: Holyvák II. – Staphylinidae II. (Fauna hung. 151.)
- IX. kötet, 1. füzet: Felemás lábfejű bogarak I. – Heteromera I. (Fauna hung. 17.)
- IX. kötet, 3. füzet: Felemás lábfejű bogarak III. kötet, *Heteromera* III. (Fauna hung. 15.)
- VIII. kötet, 15. füzet: Különbözőcsápú bogarak VI. – *Diversicornia* VI., Bunkócsápú bogarak VII., *Clavicornia* VII. (Fauna hung. 158.)
- VI. kötet, 10. füzet: Csíboralkatúak – *Palpicornia* (Fauna hung. 87.)
- X. kötet, 4. füzet: Ormányosbogarak I. – *Curculionidae* I. (Fauna hung. 58.)
- X. kötet, 5. füzet: Ormányosbogarak II. – *Curculionidae* II. (Fauna hung. 53.)

Dobos János, Budapest

06-20-390-1063

Szimpoziumok, 2001

Május 20–26. XVII. Internationales Symposium für die Entomofaunistik Mitteleuropas, Ljubljana, Szlovénia. Biologski Institut Jovana Hadzija.

email: drovenik@zrc-sazu.si

Május 24–27. 16. Tagung „Staphylinidae” (International Fachtagung für Biologie und Systematik der Kurzflüger), Bad Frankenhausen, Németország.

Jelentkezés: M. Hartmann, J. Willers, Naturkundemuseum, Erfurt.

email: NME.hartmann@t-online.de

Június 8–10. 18. Treffen des AK Diptera, Wernigerode am Harz, Németország

Jelentkezés: Dr. Frank Menzel, Deutsches Entomologisches Institut, Eberswalde.

email: menzel@dei-eberswalde.de

Szeptember 5–9. Second International Congress of Palaeoentomology, Krakó, Lengyelország.

Jelentkezés: E. & W. Krezminski, Institute of Systematics and Evolution of Animals.

email: krzeminska@isez.pan.krakow.pl

ROVARÁSZ CSEMEGE

Nem halt ki az ausztráliai óriásbogár

A „sétáló virslinek” becézett, Ausztráliában honos bogáróriást a tudósok már 80 évvel ezelőtt örökre eltemették. A 15 centi hosszú, másfél centi széles bogár túlélő példányaira egy szigeten bukkantak Ausztrália partjai mellett. A bogár már a dinoszauruszok előtt megjelent, de a legújabb korban csak a Lord Howeszigeten találtak vele, oda viszont hajók révén bevándoroltak a patkányok. Utóbbiak azután felfalták a „sétáló virsliket”, és a tudósok 1920-ban azt hitték, hogy az óriási bogaraknak írmagjuk sem maradt.

A minap azonban 23 kilométerre a Lord Howeszigettől, egy vulkanikus sziklaszigetecskén három nőstény „virslit” is megpillantottak. A bogarak épp egy teacserjét legelésztek. Becslések szerint összesen tizen lehetnek, és ekkora létszámmal a „sétáló virsli” a világ legkritikább állatának számít.

(2001. február 15. MTI – METRO)

(A cikkben szereplő „sétáló virsli” valószínűleg valamelyik cincérfaj lehet, ha egyáltalán bogarokról van szó. Az igaz, hogy a bogarak már a földtörténet ókorában megjelentek, mint rovarrend, de a mai értelemben vett bogárcsaládok csak a dinoszauruszok kortársaiként, a földtörténeti középkorban alakultak ki. A ma élő fajok kialakulásához a kréta időszaktól kezdve 60–80 millió év kellett. Nem valószínű, sőt egyenesen csoda lenne, ha a „virslink” átvészelte volna a Perm időszaktól eltelt néhány százmillió évet. Ami a fajszám becslését illeti csak annyi, hogy nem lehetne pár száz példánnyal több? Tíz példány még egy bogárnál is kevésnek tűnik a faj fenntartásához.)

(RI)

(A cikkben szereplő állat nem bogár, hanem a *Dryococoelus australis* nevű botsáska. Februárban felhívott az Index nevű internetes újság egyik munkatársa, mondván, hogy segítségre lenne szüksége. Megkért, hogy mondjam meg, mi az a „phasmid” és a „stick insect”. Miután megegyeztünk, hogy a két név ugyanazt jelenti – botsáskát –, a cikk az Indexben többé-kevésbé korrekt információ tartalommal jelent meg. A Metro újságban ez úgy tűnik, nem sikerült, ott a „négyenél több lába van, tehát bogár” természettudományos műveltségi szint nyilvánult meg.)

Merkl Ottó, Budapest

